

Kronik: Farvel til jernhesten

Af prorektor Lykke Friis

Berlingske Tidende, 20. marts 2007, 2 Sektion, MAGASIN, Side 13

Cykel. Medlemsstaterne kan ikke længere tage befolkningernes støtte for givet eller blot henvise til 2. Verdenskrigs rædsler. De må finde en ny, moderne begrundelse for, hvorfor integrationsprocessen bør fortsætte. EU er ingen cykel, hvis pedaler vi skal trampe i for at undgå, at vi vælter.

”EU er som en cykel. Vi må køre videre, ellers vælter vi.” Sådan lød budskabet fra Europa-Kommissionens første formand, tyskeren Walter Hallstein, i årene efter Rom-traktatens vedtagelse. Siden har utallige stats- og regeringschefer og efterfølgere til Hallstein med jævne mellemrum trukket cykelmetaforen ud af skuret. Hvis ikke EU skridt for skridt nærmer sig en ”stadig snævrere Union”, vil projektet ganske enkelt bryde sammen. Stilstand er ikke en option. Senest har den såkaldte cykelteori fået renæssance efter det dobbelte nej til forfatningstraktaten i 2005, hvor bl.a. den italienske kommissær gav den en æresrunde. I 50-året for Rom-traktatens vedtagelse og op til vedtagelsen af en jubilæumserklæring i Berlin gør EUs ledere imidlertid klogt i én gang for alle at parkere teorien. Ikke alene kunne teorien allerede tilbagevises, da Hallstein formulerede den; den svækker også stats- og regeringschefernes nye bestræbelser på at puste nyt liv i forfatningstraktaten.

At teorien allerede var overhalet indenom, da Hallstein lancerede den, fremgår med al tydelighed, når man bladrer i historiebøgerne fra 1950erne. Vedtagelsen af Rom-traktaten var nemlig ikke resultatet af en lineær proces, men udtryk for et fundamentalt europæisk kursskifte. Baggrunden herfor var den franske nationalforsamlings ’Non’ til videreudviklingen af Kul- og Stålfællesskabet i 1954. Ikke mindst efter Stalins død kunne de franske parlamentarikere ikke acceptere, at medlemsstaterne gik skridtet videre og oprettede Det Europæiske Forsvarsfællesskab. Frem for at skrinlægge alle integrationsbestræbelser valgte de daværende seks medlemmer at relancere samarbejdet omkring bl.a. fri handel og landbrugspolitik. Med andre ord: tilbageslag i integrationsprocessen førte ikke automatisk til, at medlemsstaterne måtte opgive hele integrationsprojektet. Som enhver cyklist også kan bevidne, er det faktisk muligt at bremse på en cykel, uden at man flyver over styret. Man skal blot sætte farten ned og roligt placere en fod på asfalten. Ja, man kan oven i købet køre den modsatte vej, hvis man har fået lyst til det.

I parentes bemærket er cykelteoriens mange disciple derfor nok også udtryk for, at det er de færreste stats- og regeringschefer og kommissærer, der med jævne mellemrum hopper op på en cykel!

Det andet problem med cykelteorien er dens implicite antagelse om, at EU-integrationen primært er drevet frem af interne kræfter - læs: cyklistens evne til at trampe i pedalerne. Også her er historiebogen rig på tilbagevisninger. Som ikke mindst kommissionsformand Jacques Delors måtte erkende i slutningen af 1980erne, kan selv de mest omhyggelige planer blive væltet omkuld af geopolitiske jordskælv. Efter Berlinmurens fald i 1989 var det ganske enkelt ikke muligt at køre videre ad den slagte vej; medlemsstaterne måtte forholde sig til, at rammevilkårene for integrationsprocessen med et slag var blevet radikalt forandret. Pludselig skulle en ren vestlig integrationsproces transformeres til et

projekt af al-europæiske dimensioner. Konsekvensen var, at den ideologiske målsætning om "en stadig snævrere Union" kom til at konkurrere benhårdt med det realpolitiske pres for en "stadig større Union". Ganske karakteristisk har kodeordet for de sidste to årtier da også været "integration i flere hastigheder", hvor nye medlemmer (og mindre integrationsvenlige gamle medlemmer) har fået lov til at køre i et lavere tempo.

Det sidste problem med cykelteorien er af langt mere principiel karakter. I realiteten er cykelteorien nemlig udtryk for en anakronistisk tankegang, hvor politikere ikke behøver at retfærdiggøre nye integrationstiltag med konkrete argumenter. I Hallsteins tid kunne de blot nøjes med at antyde, at et sammenbrud ville føre landene direkte tilbage til verdenskrigene og mellemkrigsårenes rædsler, hvor Tyskland og Frankrig konstant var oppe at toppes. Dette argument "trumfede" så at sige alle andre bekymringer og legitimerede, at medlemsstaterne fortsatte integrationsprocessen.

Jo mere 2. Verdenskrig røg i glemmebogen, jo mere utroværdigt blev dette argument. For det første var der ikke længere mange, der købte "alt eller intet-argumentationen". For mon nu også medlemsstaterne vil reetablere toldmure, grænseovergange og sætte en stopper for studenterudveksling mellem universiteterne dagen efter, at et større integrationsinitiativ var kommet i modvind? For det andet havde især den yngre generation svært ved at acceptere henvisningen til verdenskrigene som det ultimative argument for f.eks. den fælles mønt eller forfatningstraktaten. Tidligere udenrigskommissær Chris Patten slog hovedet på sømmen, da han i sine memoirer gengav sin tyveårige datters svar på faderens "krig og fred-argumentation" på følgende måde: "Det er stort, far. Vi har ikke haft en verdenskrig i 60 år. So what's next?"

Det var præcis den manglende evne til at give et klart svar på dette spørgsmål, der var én af årsagerne til, at de franske og hollandske vælgere i 2005 sagde nej til forfatningstraktaten. Eller for at udtrykke det endnu skarpere: i 2005 fremstod bl.a. den hollandske premierminister Balkenendes trussel om, at et nej ville føre til et sammenbrud, som alt andet end en trussel; den var snarere et ønskescenario. For hvad kunne en mindre integrationspause dog skade? Ja, hvis nej'et virkelig fik negative konsekvenser, kunne man jo altid genforhandle traktaten og dermed sætte ny fart på processen igen.

I 2007, halvtreds år efter Rom-traktatens vedtagelse, er der samlet set derfor ingen tvivl om, at et metaforisk "weiter so" vil være en blindgyde og føre "forfatningstraktatens venner" længere fra målet om at relancere traktaten. EU er altså ikke nogen cykel, men snarere en UPO - et uidentificerbart politisk objekt, som Delors oprindeligt udtrykte det. En krydsning mellem en stat og en klassisk international organisation. Og netop fordi det er tilfældet, kan medlemsstaterne bestemt ikke tage befolkningernes støtte for givet eller blot henvise til krigens rædsler. De må derimod, med kansler Angela Merkels ord, finde en ny, moderne begrundelse for, hvorfor integrationsprocessen bør fortsætte. Eller som sociologen Anthony Giddens formulerer det i sin nyeste bog, "Europe in the global Age": "... vi må endnu en gang definere, hvad skal vi bruge EU til ... For tiden er hvorfor mindst lige så afgørende som hvordan".

Set i det lys fremstår den kommende jubilæumsseance i Berlin som alt andet end et "skåldaletopmøde". Hvis Angela Merkel vil gøre sig håb om at få vedtaget en ny traktat inden europaparlamentsvalget i 2009, gør hun klogt i at være pennefører på en letlæselig og fængende erklæring, der i 2007-vendinger griber fast om nælden. På det punkt kan hun i hvert fald hente inspiration fra sin partifælle Walter

Hallstein. I juni 1955, på den såkaldte Messina-konference, var han nemlig én af hovedarkitekterne bag den erklæring, der nogle få år senere førte til Rom-traktaten.

På fredag fortsætter Lykke Friis sin EU-kronik med en beskrivelse af den europæiske anatomi